

Verdaguer que configuren una autèntica antologia i els passatges ja esmentats dels *intermezzos* que funcionen com a parts teatrals. En l'aportació de textos verdaguerians destacaríem els diàlegs que recreen el discurs de la font del Desmai (p. 98-99), però també són encertades les glosses que escriu sobre el poema «L'arpa» (p. 143) o quan sintetitza brillantment la trama de *L'Atlàntida* (p. 255). I, encara, mereix menció especial la tria del poema escrit a Vinyoles lligat amb l'agonia final i la vesta de l'hàbit franciscà (p. 1004-1006). Ara bé, no sempre la inclusió de textos, sobretot poètics, més o menys llargs, de Verdaguer ajuden a la lectura sinó que, en alguns pocs casos, més aviat trenquen el flux narratiu. La tècnica que seria totalment vàlida en una biografia, a voltes fa l'efecte contrari en algun passatge del tot novel·lesc com, per exemple, a la pàgina 89 amb els goigs de sant Taló.

En definitiva, una obra madura, sòlida, teixida des de la seguretat que dona el cúmul de coneixements, el respecte per la «veracitat» i la neutralitat que mereixien molts dels passatges. Segurament aquesta és l'aportació més reeixida de totes les que en el camp de la ficció s'han dedicat a la vida i obra de Verdaguer. Ens hem de felicitar que sigui així i que, ben aviat, puguem comptar amb el monumental vademècum sobre dades bibliogràfiques que el tàndem Valls-Carol ens tenen promès.

Llorenç SOLDEVILA I BALART
(Universitat de Vic-Universitat Central
de Catalunya)
llorenç.soldevila@uvic.cat

Dolors Monserdà

Maria Glòria. No sempre la culpa és d'ella

Introducció de M. Carme Mas.
Martorell: Adesiara, 2019.

<https://doi.org/10.34810/anuariverdaguer.2021.29.392727>

Rebut 25-08-2021, Acceptat 15-09-2021

Les efemèrides acostumen a ser moltes vegades les dates propícies per a cridar l'atenció dels lectors sobre escriptors menysvalorats per la tradició literària o, simplement, oblidats. Aquest seria el cas de Dolors Monserdà, de qui es van complir el 2019 els cents anys del seu traspàs a Barcelona, la ciutat on havia nascut el 1845 (el mateix any que Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà). Sense assolir l'entitat de Narcís Oller (comparable a la de narradors coetanis com Emile Zola o Benito Pérez Galdós), la seva producció gaudeix, de tota manera, d'un innegable interès i, darre-rament, gràcies a la tasca de M. Carme Mas, autora d'una tesi doctoral sobre l'escriptora —una part de la qual va ser publicada amb el títol *Dolors Monserdà. La voluntat d'escriure* (2006) — i acompanyada per editorials que defugen la més estricta comercialitat, s'ha pogut recuperar part d'una obra que havia restat marginada dels circuits editorials: pensem en les reedicions de *La fabricant* (2009, Horsori), la seva novel·la més emblemàtica, o de *La família Asparó* (2017, Cossetània). A aquestes dues reedicions cal afegir-hi ara la de *Maria Glòria*, publicada per primera vegada el 1917. El llibre que ressenyem

es completa amb el relat *No sempre la culpa és d'ella*.

La novel·la va precedida, com és habitual en els volums d'Adesiara, d'un documentat estudi introductori a càrrec de M. Carme Mas. S'hi traça, en primer lloc, una sintètica biografia de Monserdà, incardinada amb la seva producció literària, que serveix de carta de presentació. Ara bé, les pàgines més interessants del pròleg estan dedicades a l'anàlisi dels dos textos que es publiquen. Sobre *Maria Glòria* —que tanca un període d'onze anys sense que Monserdà hagués publicat cap novel·la des de *La Quitèria*— se'n comenten la gènesi a partir de la correspondència amb Caterina Albert i d'un diari inèdit: redactada durant l'estiu-tardor de 1916, no va ser duta a la impremta fins al febrer de l'any següent; i l'objectiu principal: donar a conèixer el Patronat per a les Obreres de l'Agulla que l'autora havia fundat el 1910 en què es denunciava la difícil situació de les dones que es guanyaven la vida cosint a casa. Mas també exposa l'argument de la novel·la, que segueix l'estructura clàssica de plantejament (els dos primers capítols), nus (del tercer al vuitè capítol) i desenllaç (els tres darrers); i la recepció que tingué a través de l'epistolari i de les ressenyes a la premsa i que va ser favorable i, inclús, fou valorada positivament per Narcís Oller, poc interessat fins llavors en les obres de Monserdà. Un incís sobre la recepció de *Maria Glòria*: Marc Ferrer, l'autor que signa el text destinat a *La Revisita*, a diferència del que assenyala Mas, podria ser Josep M. López-Picó ja que es tractava d'un pseudònim col·lectiu

que englobava López-Picó però també Joaquim Folguera i Martí Esteve.

Com la major part de la producció narrativa de Monserdà, *Maria Glòria* segueix els patrons argumentals de la novel·la romàntica. La història s'inicia amb la protagonista vivint en una luxosa torre a Calella amb el seu avi perquè és òrfena de ben petita. Aquesta felicitat s'enterboleix quan l'amor de la jove protagonista no serà correspost ja que el seu estimat, Lluís Castells, vol ser jesuïta; simultàniament la mort de l'avi li revelarà uns greus problemes econòmics que desconeixia. A partir d'aquest instant és desallotjada de la torre, que anirà a subhasta per pagar els deutes, i inicia un periple per diverses cases de Barcelona on se sentirà maltractada fins que es retroba amb Tecla, la seva dida, i les seves filles, Carme i Joaneta, que l'acolliran malgrat les penoses condicions en què viuen (el treball de cosidores, mal pagat, no els permet sortir de la misèria que els envolta). Les situacions melodramàtiques s'accentuen: Maria Glòria empenyora la seva roba per poder arribar a final de mes, Carme se suïcida llançant-se a les aigües del port i la protagonista és a punt de fer el mateix quan la salva Blai, el constructor que havia treballat pel seu avi, i enamorat d'ella en secret. Finalment Maria Glòria assoleix una certa felicitat i estabilitat econòmica en contraure matrimoni amb Blai, no per amor sinó per respecte, cosa que li permet també posar el punt i final als problemes de Tecla i Joaneta. Com es dedueix de l'argument que acabem de resumir, la novel·la és una mostra de la finalitat de pedagogia social que

impel·lia Monserdà a escriure. No hem d'oblidar que la literatura li permetia trametre missatges d'una evident càrrega ideològica, tenint en compte la seva condició de dona i quin era el públic —preferentment les dones humils— a qui s'adreçava. Un art utilitari i identificat amb la moral que ignorava, tanmateix, els avenços en el terreny de la novel·la a diferència d'Oller, que va intentar assumir-los, amb desigual fortuna. Aquesta finalitat didàctica explica per què hi ha passatges dedicats a exposar, per exemple, la reflexió de l'autora sobre les dures condicions de les cosidores els mesos de gener i agost, «en què la gent, ja proveïda de les robes de l'estació, estroncant sobtadament les seves compres, produeix la parada forçosa en el ram de les robes cosides» (p. 161), però que aporten ben poc al teixit narratiu, o bé la constant intervenció del narrador per aprovar o desaprovar els actes dels personatges, que allunyen l'autora del model realista i l'apropen a un costumisme totalment superat el 1917, quan l'estètica predominant a Catalunya era la noucentista. Això no vol dir que *Maria Glòria*, tot i el seu evident anacronisme, no tingui aspectes positius. Com assenyalava recentment Enric Cassany en el volum V de *Història de la literatura catalana* (Barcino, 2018), la novel·la —i, per extensió, el conjunt de la narrativa de Monserdà— és un document impagable sobre la Barcelona d'inicis del XX: la vida burgesa quotidiana (la casa de donya Irene Balaguer de Grau, una dona preocupada només per l'aparença i amb uns fills consentits), els interiors domèstics (el contrast entre

els habitatges burgesos i el pis on viuen Tecla i les seves filles), els rituals socials (Maria Glòria és contractada per a fer d'institutriu a Ketty, la filla petita d'Irene Balaguer, però, com li diu aquesta, «vostè estarà aquí per a tot el que li mani», p. 98), la condició femenina (s'arriba a proposar a la protagonista que exerciti una prostitució encoberta), o les dificultats de tota mena per què travessaven les classes més humils («Treballar..., treballar! Això prou. De les sis del matí a les nou del vespre. És a dir, fins que rebentades, no podem més!», p. 123).

Digne complement a *Maria Glòria* és la narració *No sempre la culpa és d'ella*, publicada a la col·lecció *La Novel·la Nova* el juliol de 1917. Monserdà ens hi mostra els neguits d'un matrimoni per mantenir un nivell d'aparença social. La dona encarna els valors positius (sentit comú, seny...) i el marit els negatius (frivolitat, aparença...). Ella per mantenir la pau familiar decideix acceptar els gustos del marit malgrat anar en contra dels seus principis. L'autora fa servir, novament, la literatura per a divulgar uns continguts ideològics basats en la moral del treball i de l'estalvi.

Quant a l'edició de *Maria Glòria* es parteix de la segona edició, la de 1928, pòstuma, en què es van aplicar les normes fabrianes al text. Ara bé, aquesta edició, com s'indica a la nota editorial, estava farcida d'errades i vacil·lacions que s'han hagut d'esmenar d'acord amb la normativa vigent. A més, en el text mancaven mots i frases senceres, que han obligat a consultar-ne la primera, la de 1917. Aquesta escassa fiabilitat del text de què s'ha partit fa que ens

preguntem si no hagués estat millor prescindir-ne i publicar, degudament normalitzat, el que ens ofereix l'edició primigènia. Malgrat aquesta prevenició, és de justícia felicitar M. Carme Mas i l'editorial Adesiara per la recuperació del text d'una autora per a qui la literatura era un vehicle per a mostrar el seu compromís cívic i moral amb el públic femení.

Josep CAMPS I ARBÓS
(Universitat Oberta de Catalunya)
jcampsar@uoc.edu

Prensa i literatura en el vuit-cents. Vuit estudis

A cura de Roger Canadell

Lleida: Punctum, 2020. «El Vuit-cents, 14».

<https://doi.org/10.34810/anuariverdaguier.2021.29.392728>

Rebut 31-08-2021, Acceptat 15-09-2021

El número 14 de la col·lecció «El Vuit-cents» presenta vuit treballs sobre la premsa del segle XIX, sorgits de les Jornades *Prensa i literatura en el vuit-cents. Pràctiques i representacions* que, organitzades pel GELIV (Grup d'Estudi sobre la Literatura del Vuit-cents), van tenir lloc a la Universitat de Barcelona el desembre de 2015. El volum, maquetat pulcrament per Punctum com és habitual, és únicament accessible per via digital: <https://www.editorialpunctum.com/coeditors/geliv/premsa-i-literatura-en-el-vuit-cents-vuit-estudis/>

En la presentació del llibre, Roger Canadell, que ha tingut cura de l'edició,

situa els estudis sota l'etiqueta emergent de *press and literature studies*. És ben conegut que la premsa, a partir de la meitat del segle XIX, va esdevenir un bé de consum massiu que va influir decisivament en la vida col·lectiva de la societat tant en el camp de la política com en el de la literatura i la cultura en general. Encara que existeixen diverses obres sobre la història del periodisme en general, queden molts aspectes que no han estat estudiats com ara els que mostren i relacionen les aportacions i les col·laboracions dels escriptors a la premsa periòdica del vuit-cents amb l'establiment de l'estat liberal i amb la transformació de la societat per la via del progrés. La digitalització dels fons hemerogràfics ha facilitat enormement la consulta de la premsa històrica així com la dels ítems diversos que en són complementaris: anuncis, fulletons, pamflets, il·lustracions. I aquesta facilitat és a la base dels *press and literature studies* perquè permet comparar i establir relacions i influències mútues. D'acord a la presentació del curador, aquest volum, centrat principalment en persones i fets que formen part de la cultura catalana, és una mostra d'aquest flux ininterromput d'intercanvi de propostes, idees, avenços, a través de la premsa periòdica del segle XIX.

El primer dels treballs és l'aportació de Rosa Cabré amb el títol d'«El periodista Josep Yxart. De la premsa al llibre. Del comentari de costums humorístic a la crítica literària professional». La continuada dedicació de l'autora a l'estudi de Josep Yxart s'incrementa ara amb un llarg treball on passa revista a la